

ZPRÁVA

Národního ústavu lidové kultury za rok 2015

**o naplnění Rozhodnutí MK (MK-S 881/2015 OVV) ze dne 30. 1. 2015
o poskytnutí institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj
výzkumné organizace na základě zhodnocení jí dosažených výsledků ve
smyslu ustanovení § 4 odst. 2, písm. a) zákona č. 130/2002 Sb.**

Příjemce podpory: Národní ústav lidové kultury
Zámek č. 672
696 62 Strážnice
IČ: 00094927
zastoupený: PhDr. Janem Kristem, ředitelem
(dále jen NÚLK)

Poskytovatel podpory:
Ministerstvo kultury
Maltézské nám. 1
118 11 Praha 1
IČ: 00023671
(dále jen MK)

Naplnění cíle v roce 2015 - výstupy

Výzkumné aktivity v roce 2015 vycházely z dlouhodobé koncepce rozvoje výzkumu a vývoje Národního ústavu lidové kultury. V roce 2015 řešil NÚLK z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj naplnění níže uvedených cílů:

1) Virtuální badatelna sbírkových fondů NÚLK – oděvní součástky

Řešitel: Martin Šimša, Petra Hrbáčová, Lenka Havlíková, Lucie Baňarová, Romana Krejčová

Virtuální badatelna je modelovým příkladem způsobu šíření výsledků získaných dlouhodobým výzkumem v on-line prostředí internetu. Výzkumná aktivita obsahuje identifikaci sbírkových předmětů na základě Systematiky třídění oděvních součástek, zapracování získaných informací do karty sbírkového předmětu v prostředí Bach Systems, fotodokumentaci vybraných sbírkových předmětů ze sbírkového fondu, zavedení fotodokumentace sbírkových předmětů do karty sbírkového předmětu v prostředí Bach Systems. Následuje definice vybraných polí karty sbírkového předmětu a export informací do prostředí webové aplikace Virtuální badatelna sbírkových fondů NÚLK.

Cílem víceleté aktivity je postupné zpřístupňování jednotlivých částí sbírkového fondu Národního ústavu lidové kultury v prostředí internetové virtuální badatelny. V roce 2015 pokračovalo zpracovávání fondu ODEV – podskupina ženské plátěné košile – *rukávce*.

Postupným zaváděním nových částí sbírkového fondu vzniká ucelená informační báze, v níž jsou zpřístupňovány poznatky získané identifikací předmětu i srovnávacím výzkumem. Vzniká tak kvalitní základ pro aplikaci a využití těchto poznatků v praxi, především při výrobě vědeckých kopií lidového oděvu, o něž je i v širší veřejnosti stále větší zájem (pořizují je muzea, obce, členové souborů). Neexistují totiž dostatečně kvalitní podklady, na jejichž základě by vědecké kopie mohly vzniknout.

Dosažené výsledky výzkumu:

- rozšíření veřejně přístupného internetového prostředí *Virtuální badatelna sbírkových fondů NÚLK* o nové záznamy prezentující ženské rukávce. Přístupné na adrese

<http://badatelna.nulk.cz/>.

- J_{rec} – Plánovaný odborný článek J_{rec} nebylo možné z kapacitních důvodů redakcí odborných časopisů uplatnit, výsledek je nahrazen výsledkem „D“ – Šimša, M.: *Vznik a vývoj dlouhých uzavřených kalhot v Evropě s přihlédnutím k českým zemím*.

- Mimo plán vznikl v r. 2015 výsledek „D“ – Šimša, M.: *Knihy krejčovských stříhů, pramen k poznání konstrukce historického oděvu ve střední Evropě 16. až 18. století*.

- N_{map} – specializovaná mapa s odborným obsahem *Mapa rozšíření mužského košilového oděvu ve sbírkovém fondu NÚLK*

- N_{map} – specializovaná mapa s odborným obsahem *Mapa rozšíření ženských kabátků ve sbírkovém fondu NÚLK*

2) Lidová řemesla a lidová umělecká výroba v ČR – TŘETÍ ŘADA: Tradiční postupy lidového odívání

TŘETÍ ŘADA: Tradiční postupy lidového odívání – II. Tradiční úprava hlavy,

1. část Účesy, čepce, šatky, pleny.

Řešitelé: Martin Šimša, Ludmila Tarcalová

Cílem TŘETÍ ŘADY projektu Videoencyklopedie vybraných jevů tradiční a lidové kultury je dokumentace postupů při úpravě a oblékání tradičního oděvu i jeho doplňků, včetně pokrývek hlavy a vlasů. Pro další díl této řady v období 2015 - 2016 bylo zvoleno téma účesy, čepce, šatky, pleny. V roce 2015 byla v rámci řešení projektu vyhledána odborná literatura k tématu a provedena excerptce výzkumných zpráv z Centra vědeckých informací NÚLK a Slovákého muzea v Uherském Hradišti. Dále byl vypracován odborný dotazník s tématem účesů a úprav hlavy, který byl rozeslán odborným institucím z regionu Moravy a Slezska. Na

základě získaných informací byla provedena filmová dokumentace vybraných způsobů úprav vlasů na Brněnsku, Břeclavsku, Hornácku a Strážnicku. Další filmové dokumentace jsou plánovány na rok 2016. V roce 2016 proběhne zpracování tematické odborné publikace s přílohou DVD a specializované mapy s odborným obsahem, jejímž tématem budou úpravy hlavy.

Dosažené výsledky výzkumu:

- J_{rec} – odborný článek Tarcalová L.: *Vázání tureckých šátků na Slovácku* publikován v odborném periodiku SLOVÁCKO, 2015
- N_{map} – specializovaná mapa s odborným obsahem *Mapa rozšíření úvazů velkých tištěných šátků na Moravě*.

3) Lidová řemesla a lidová umělecká výroba v ČR – výzkum výrobců lidových hudebních nástrojů a technologie výroby

Řešitel: Jiří Höhn

Cílem několikaleté aktivity, která je součástí ediční řady Lidová řemesla a lidová umělecká výroba v České republice, je zdokumentovat a uchovat technologické postupy stavby hudebních nástrojů. V letech 2012–2014 byly dokumentovány smyčcové nástroje, pro období 2015–2016 byly vybrány basové strunné nástroje: skřípácký bas, kontrabas a trumšajtu. Vzhledem ke složitosti stavby uvedených hudebních nástrojů a s tím spojené časové a finanční náročnosti je projekt rozdělen do dvou etap.

V roce 2015 byla realizována první etapa: stavba a dokumentace skřípáckého basu a trumšajtu. Výrobcem skřípáckého basu byl Martin Petlach z obce Sivice, okr. Brno – venkov, stavbu trumšajtu provedl Rostislav Anton z Příbrami. Výstupem jsou dva filmové dokumenty, které budou přiřazeny k další části filmovému dokumentu v roce 2016, zkompletovány a připraveny k vydání. Vyrobené hudební nástroje byly zařazeny do sbírkového fondu hudebních nástrojů NÚLK.

Druhá etapa: stavba a dokumentace vybraných technologií stavby kontrabasu se uskuteční v roce 2016. Původně bylo plánováno postavení basetu, ale pro značnou technologickou podobnost se skřípáckým basem a kontrabasem byla zvolena varianta vybraných technologií ze stavby kontrabasu a bude sloužit jako doplnění technologií použitých při stavbě skřípáckého basu. Výstupem pro druhou etapu bude dokončení odborné knihy „Lidová řemesla a lidová umělecká výroba v České republice – IX. Hudební nástroje, 2. Část Basové strunné nástroje“ a dokončení DVD dokumentu jako přílohy odborné knihy zachycující technologický postup stavby skřípáckého basu, kontrabasu a trumšajtu.

Plánovaná výkresová dokumentace trumšajtu a vybraných částí skřípáckého basu a kontrabasu bude dokončena v roce 2016 až po zakomponování potřebných dat, které vzniknou při stavbě kontrabasu.

Dosažený výsledek výzkumu:

Jrec – odborný článek Höhn, J.: *Experimental Musical Instrument Making as a Method of Organology*, ISSN 1212-1193; Musicologica Olomucensia 21. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Faculta Philosophica, Philosophica – Aesthetica 45, Olomouc 2015, str. 23-36, počet str. 14.

4) Aplikace postupů digitální restaurace zvuku při digitalizaci zvukových záznamů na magnetickém pásu

Řešitel: Michal Škopík, spoluřešitelé: Aleš Dluhý, Český rozhlas Ostrava; Václav Mach, VUT Brno, Milan Melichar, Říčany.

Jedná se o dvouletou aktivitu, jejímž cílem v druhém roce bylo kromě heuristické a dokumentační práce provádění systematického srovnávání historické a repasované zvukové techniky a způsobů záznamu používaných v bývalém Československu před rokem 1989. Byla dokončena excerptce dalších periodik a specializovaných výstupů (ročenek) zaniklého Výzkumného ústavu zvukové, obrazové a reprodukční techniky. Provedeny byly laboratorní testy, jejichž součástí bylo také restaurování a repase dobové historické techniky. Srovnáním několika desítek záznamů s původem v profesionálním prostředí (Český rozhlas) a obdobného počtu záznamů s původem v paměťových institucích (NÚLK, Etnologický ústav AV) nebo u soukromých vlastníků, byly zjištěny značné rozdíly v kvalitě záznamu, stavu médií a užitých normách záznamu. Poslechové testy, které vycházely z analýzy starších amatérských záznamů z 50. – 70. let dvacátého století, vykazaly velmi nevyrovnanou kvalitu a nedostatečné naplnění požadavků tehdy platných norem ČSN pro magnetický záznam. Další výrazný zásah do kvality záznamů představuje špatná dostupnost kvalitních záznamových materiálů, nevhodná manipulace se záznamovým materiálem při záznamu, zpracování a především nevhodné uložení. Na podkladě výsledků bádání dospěl autorský tým k doporučujícímu postupu pro věrnou reprodukci a následnou digitalizaci profesionálních i amatérských záznamů s využitím prostředků digitálního zpracování zvuku takto:

- uchovávat původní digitalizáty v nemodifikované podobě a volit co nejmenší nutnou míru zásahu,
- v archivní a odborné praxi upřednostnit prosté a věrné přepisy původních archivních záznamů,
- pro úspěšné a věrné přenesení informačního obsahu volit profesionální přepis na kvalitním reprodukčním zařízení, které je nastaveno dle požadované normy, prochází pravidelnou údržbou a jehož vlastnosti jsou doloženy měřicími protokoly,
- v případě, kdy není dostupné jakostní reprodukční zařízení schopné reprodukce záznamu v požadované historické normě, provést digitální konverzi s využitím co nejkvalitnějšího poloprofesionálního a profesionálního magnetofonu. Spolu s digitalizátem uchovat metadata popisující zvolený způsob snímání a odchylky korigovat v digitální doméně prostředky digitální restaurace zvuku,
- pro studijní kopie, kde je nutno zajistit jak věrnost původnímu záznamu, tak srozumitelnost, aplikovat další metody restaurace zvuku, které potlačí rušivé jevy, a to v minimálním nezbytném rozsahu.

V současné době je na trhu pouze obdobné profesionální řešení pro oblast přepisu mechanického záznamu zvuku. V blízké budoucnosti lze očekávat dostupnost uceleného systému pro digitalizaci magnetického záznamu zvuku, který bude schopen korigovat četné odchylky a deviace norem před rokem 1970 již při vlastním procesu snímání a konverze. Takové řešení lze pokládat, z hlediska dlouhodobé archivace a digitalizace zvukových záznamů, za ideální a definitivní.

Výsledky projektu byly prezentovány na jednání Pracovní skupiny pro ochranu, digitalizaci a zpřístupňování zvukových dokumentů 29. 10. 2015 a dále na diskusním panelu o kurátorském aspektu digitalizace a zpřístupňování kulturního dědictví v rámci Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Jihlava 2015. K výměně informací o historii a praxi magnetického záznamu zvuku v Československu docházelo také na jednáních poradních orgánů Ministerstva kultury ČR a se specialisty Phonogrammarchivu ÖAW ve Vídni.

Dosažený výsledek výzkumu:

Jrec – odborný článek Škopík, M.: *Digitální utopie – analogová realita. Digitalizace magnetického záznamu zvuku v paměťových institucích*. Rkp. 10 str.

Rukopis byl předán do redakce časopisu InFlow (ISSN 1802–9736).

Personální zajištění výzkumných aktivit

Seznam zaměstnanců, kteří se podíleli na dlouhodobém koncepčním rozvoji výzkumné organizace Národního ústavu lidové kultury v r. 2015:

Romana Krejčová úvazek 1,0

Bc. Lucie Baňářová březen úvazek 0,5; duben - prosinec úvazek 1,0

Na plnění plánových úkolů se v rámci spoluúčasti NÚLK na koncepčním rozvoji výzkumné organizace podílejí zaměstnanci, jejichž úvazek není v nákladech uveden (Mgr. Petra Hrbáčová, PhDr. Martin Šimša, Ph.D., Mgr. Jiří Höhn, Mgr. Michal Škopík, David Rájecký, Ing. Alena Zezulová, Jana Štípská, Marie Špirudová, Jarmila Můčková, Marie Čadílková). Pro zajištění ochrany, souhlasu a podmínek se zveřejněním a užitím výsledku byly uzavřeny autorské a licenční smlouvy.

Strážnice, 8. 12. 2015

PhDr. Jan Krist
ředitel NÚLK